

ชื่อวิทยานิพนธ์	: ศึกษาชั้นดีในฐานะหลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๑ ในพระพุทธศาสนา
ผู้วิจัย	: พระทักษกร ฐิริปณฺโณ (สมชวัญ)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระมหาพจน์ สุวโจ, ดร. น.ธ.เอก, ป.ธ.๖, พธ.บ., พธ.ม., Ph.D. : ดร. ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ บ.ศ.๓, M.B.A., ศน.ม., พธ.ด.
วันสำเร็จการศึกษา	: ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องชั้นดีในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาศีล ๕ ข้อที่ ๑ ในพระพุทธศาสนา และ ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ชั้นดีในฐานะหลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๑ ในพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ชั้นดี หมายถึง ความอดทน อดกลั้น ทั้งทางกายและทางใจต่อสิ่งที่มากระทบ โดยแสดงกิริยาที่เหมาะสม จนกระทั่งการอดทนต่อกิเลส ไม่ล่วงละเมิด เพื่อบรรลุจุดหมายที่ตั้งใจไว้ ไม่สร้างเวรภัย ไม่ดูร้าย ไม่ก่อโทษ ไม่หลงลืมสติ แนวปฏิบัติมี ๔ ประการ คือ (๑) การอดทนต่อความลำบาก หมายถึง การมีจิตใจเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ (๒) ความอดทนต่อความทุกข์ คือ เมื่อเกิดความทุกข์ต้องไม่แสดงออกจนเกินกว่าเหตุ (๓) ความอดทนต่อความไม่พอใจ ความเจ็บใจ หมายถึง ความอดทนที่จะไม่กระทำการโต้ตอบเมื่อถูกด่า ถูกรังแก ถูกดูหมิ่น ถูกนินทา หรือถูกผู้อื่นย่ำยี (๔) ความอดทนต่ออำนาจกิเลส หมายถึง อดทนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามายั่ววนชวนให้หลงใหลหมกมุ่นมัวเมา

๒) ศีล ๕ ข้อที่ ๑ (ปาณาติบาต) เป็นเครื่องรักษาอวัยวะและชีวิตของสรรพสัตว์ มิให้เบียดเบียนกันและกัน เพื่อให้มนุษย์คลายความเหี้ยมโหด มีเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เห็นชีวิตผู้อื่นมีคุณค่าเท่าเทียมกับชีวิตตน มุ่งคุ้มครองป้องกันชีวิต ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องละเว้น คือ (๑) การฆ่า หมายถึง การทำให้สัตว์ตายด้วยตนเอง ใช้ผู้อื่นหรือร่วมกันทำ (๒) การทำร้ายร่างกาย คือ การทำให้ได้รับบาดเจ็บด้วยตนเอง ใช้ผู้อื่นหรือร่วมกัน และ (๓) การทรมาน คือ การประทุษร้ายให้มโหดต่อสัตว์ โดยไม่มีความปรานี ทำให้สัตว์ได้รับความลำบาก

๓) ชั้นดีในฐานะหลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๑ ในพระพุทธศาสนานั้น ผลการวิจัยสามารถ วิเคราะห์ได้ ๓ หัวข้อหลัก คือ ๑) ชั้นดีในฐานะมีลักษณะที่ส่งเสริมความประพฤติก่อนการพัฒนาตนไปสู่ความดีงาม การนำชั้นดีมาประพฤติก่อเป็นเหตุให้บุคคลควบคุมโลภะ โทสะ โมหะ ตลอดถึงลดโลภะ โทสะ โมหะ ลงได้ จึงมีส่วนในการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๑ เพราะเป็นการลดความโลภในการที่จะฆ่า ลดความหลงผิดที่คิดว่าฆ่าและลดโทสะ ในกรณีขาดสติ ๒) ชั้นดีในฐานะที่ส่งเสริมให้ผู้ประพฤติก่อนจากการกระทำอันเป็นโทษ รวมถึงควบคุมโลภะ โทสะ โมหะ ยังสามารถนำชั้นดีมาเป็นคุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเองให้ยิ่งขึ้นไป เพราะการกระทำปาณาติบาต นั้น ถือว่าเป็นการ

กระทำที่เป็นโทษ และ ๓) ขันติกับการรักษาศีลข้อปาณาติบาตในพระพุทธศาสนาในแง่ที่ศีลเป็นวินัย เป็นการนำขันติในแง่ที่เป็นคุณธรรมสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันมาทำหน้าที่เป็นคุณธรรมพื้นฐาน สนับสนุนการรักษาศีลข้อปาณาติบาตด้วยการอดทน อดกลั้น เพียรระวังไม่ให้ โลภะ โทสะ โมหะ เกิดขึ้นภายในจิตใจ รวมถึงเป็นเครื่องมือสกัดกั้นมิให้ล่วงละเมิดศีล ด้วยการอดทน อดกลั้น ระวัง ความคิด เป็นการนำขันติ ทั้งในแง่ที่เป็นคุณธรรมและศีลธรรมมาส่งเสริมการรักษาศีลข้อปาณาติบาต ด้วยอาการสำรวมสงบเสงี่ยม ในแง่ที่ศีลเป็นธรรมเพื่อผลบุญ เป็นการนำขันติในแง่ที่เป็นคุณธรรม สำหรับการดำรงชีวิตประจำวันมาส่งเสริมการรักษาศีลข้อปาณาติบาตให้มั่นคง จนกระทั่งเป็นศีลที่ สมบูรณ์ทั้งวินัยและธรรม ในขณะที่การรักษาศีลข้อปาณาติบาตในแง่ที่ศีลเป็นธรรมเพื่อธรรม เป็นการ นำขันติในแง่ที่เป็นคุณธรรมสำหรับการพัฒนาตนไปสู่ความดีงามมา เป็นคุณธรรมส่งเสริมหลักธรรม อื่น เพื่อพัฒนาศีลปาณาติบาตไปสู่ความประเสริฐอย่างสูง อันจะเป็นการนำสันติสุขมาโลก

Thesis Title : A Study Of Khanti As A Doctrine Supporting The Observation Of The First Precept Of Five Silas In Buddhism

Researcher : Phra Taksakorn Puripañño (Somkhwan)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee :

: Dr. Phramha Pocana Suvaco

Pali VI, B.A., M.A., Ph.D. (Buddhist studies)

: Dr. Chayaphon Sookprasert

Pali Studies III, M.B.A., M.A., Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : March 20, 2016.

Abstract

The aim of this research is 1) to study of the Buddhist principle of tolerance (Khanti) in Buddhism 2) to study of the first precept in Buddhism and 3) to study of tolerance as promotion to observe the first precept in Buddhism.

The result of research finds that;

1) Khanti means physical and mental tolerance from outside emotion. One should remain calmly at least to tolerate from defilement for attaining the supreme goal. One should not do bad deed, do cruel, do evil and do carelessness. There are 4 practical methods of tolerance; 1) tolerance for trouble means strongly mind for doing duty till finish 2) tolerance for suffering means not showing more stress as suffering experience 3) tolerance of mental trouble means do not revenge when one was being scold, insult, gossip and provoked and 4) tolerance from the power of defilement means tolerance for any craving.

2) The first precept is the protection of body and life of human from being. against each other. It support the human for relieving cruel, being kindness to each other and accept the similar of life to the other. The observer of the first precept have to refrain 1) to kill by one's order or order the other 2) physical harm by one's order or order the and 3) torture means cruel behavior to the other ruthlessly.

3) For the tolerance as promotion to observe the first precept in Buddhism, it can analyze into 3 point; 1) tolerance supports one's practical behavior

for developing to moral life. To follow the tolerance can help one control and reduce greed, hatred and delusion. To observe the first precept can reduce the greed for killing, reduce the delusion for killing and reduce the hatred in case carelessness 2) tolerance supports to refrain from evil deed, control the greed, hatred and delusion. It can be moral for developing oneself because of killing is said evil action and 3) tolerance and observing the first precept as-Vinaya-Sil means to make moral tolerance for basic discipline in daily life and support the first precept for protection from the greed, hatred and delusion. Also, interception should consider for violating the precept by tolerating one's mind. Sil as precept and moral can support one's mind concentration. Sil as precept and moral for merit means practice tolerance in daily life for supporting the first precept in stable way till it completed as Vinaya and dhamma. To observe the first precept as Sil-Dhamma means this precept can develop oneself to the truth and support the other principles for the supreme practice and for the peace of this world.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยดี ด้วยความเสียสละและความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ตลอดจนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้โอกาสในการศึกษาและการทำวิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ทุกท่าน คือ พระเดชพระคุณพระพรหมศรีปริยัติธาดา (ป.ธ.๙) ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์, พระครูศรีปัญญาวิกรม, ดร. รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์, พระครูวินัยธรอำนาจ พลปญโญ, ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กราบขอบพระคุณ พระมหาพจน์ สุวโจ, ดร. ประธานคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์, ดร. ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาข้อแนะนำให้แนวคิดและช่วยตรวจแก้ไขในส่วนที่บกพร่องต่างๆ ตั้งแต่เริ่ม จนกระทั่งเขียนวิทยานิพนธ์สำเร็จเรียบร้อยเป็นรูปเล่ม

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้ให้ความรู้ทุกๆ ท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา ให้แนวคิดวิธีการต่างๆ ในการเขียน วิธีคิดค้นหาข้อมูลต่างๆ และอาจารย์มงคล สอนโธสง เลขาธิการศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ และ พระมหาประยงค์ ไชสการี ที่ได้ช่วยตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์และช่วยให้คำแนะนำแก้ไขในส่วนที่บกพร่องต่างๆ จนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จเป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ร่วมให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างมาก

สุดท้ายนี้ คุณความดีและกุศลที่พึงบังเกิดมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นผลมาจากความเมตตากรุณาของหลวงพ่พระครูมงคลธรรมคุณ และพระครูสิริปัญญาภรณ์ พร้อมทั้งโยมพ่อ โยมแม่ญาติ พี่น้องทุกๆ คนที่คอยเป็นกำลังใจตลอดมา ขออนุโมทนาขอบคุณคณะศรีทาสานุชนทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือปัจจัยในการเรียนครั้งนี้ส่วนหนึ่ง คณาจารย์ทุกท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่ผู้วิจัย ขอยกคุณความดีเหล่านั้นเป็นเครื่องบูชาพระคุณของท่านเหล่านั้นด้วยความเคารพและสักการะยิ่ง

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบุพการีผู้ให้กำเนิดและคณาจารย์ทุกท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ และผู้มีพระคุณทุกท่านต่อไป

พระทักษกร ฐิริปญโญ (สมขวัญ)

๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔. ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕. นิยามคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๖. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗. วิธีดำเนินการวิจัย	๗
๑.๘. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๗
บทที่ ๒ ขันติในพระพุทธศาสนา	๘
๒.๑ ความหมายและความสำคัญของขันติ	๘
๒.๑.๑ ความหมายของขันติ	๘
๒.๑.๒ ความสำคัญของขันติ	๑๒
๒.๑.๓ ลักษณะของขันติ	๑๓
๒.๑.๔ อานิสงส์ของขันติ	๑๔
๒.๑.๕ โทษของการขาดขันติ	๑๕
๒.๑.๖ การบำเพ็ญขันติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า	๑๗
๒.๒ ขันติที่เป็นคุณธรรมและศีลธรรม	๑๙
๒.๒.๑ ขันติที่เป็นคุณธรรม	๑๙
๒.๒.๒ ขันติที่เป็นศีลธรรม	๒๑
๒.๓ สรุป	๒๒
บทที่ ๓ การรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๑ ในพระพุทธศาสนา	๒๔
๓.๑ ความหมายและความสำคัญของศีล ๕	๒๔
๓.๑.๑ ความหมายของศีล	๒๕
๓.๒ การรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๑ (ปาณาติบาต) ในพระพุทธศาสนา	๓๑
๓.๒.๑ ความหมายโดยทั่วไป	๓๑
๓.๒.๒ องค์ประกอบของการกระทำปาณาติบาต	๓๓

๓.๒.๓ การกระทำปาณาติบาตจะสำเร็จเป็นผลเมื่อไร	๓๔
๓.๒.๔ คุณค่าของชีวิตกับการเว้นจากปาณาติบาต	๓๖
๓.๒.๕ การศึกษาขั้นต้นกับการรักษาศีล ๕ ข้อ ปาณาติบาต	๓๗
๓.๓ สรุป	๓๘
บทที่ ๔ วิเคราะห์ขันติในฐานะหลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๑ ในพระพุทธศาสนา	๓๙
๔.๑ ขันติกับการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๑ ในแง่ศีลวินัย	๓๙
๔.๑.๑ ขันติกับเหตุแห่งการล่วงละเมิดศีลข้อปาณาติบาต	๔๐
๔.๑.๒ ขันติกับการสกัดกั้นการล่วงละเมิดศีลข้อปาณาติบาต	๔๖
๔.๒ ขันติกับการรักษาศีลข้อปาณาติบาต ในแง่ศีลเป็นธรรม	๔๘
๔.๒.๑ ขันติกับการรักษาศีลข้อปาณาติบาต ในแง่ศีลธรรมเพื่อพัฒนาบุญ	๔๙
๔.๒.๒ ขันติกับการรักษาศีลข้อปาณาติบาต ในแง่ศีลธรรมเพื่อธรรม	๕๒
๔.๓ ขันติในฐานะที่เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีลข้อปาณาติบาตในสังคมไทยปัจจุบัน	๕๘
๔.๓.๑ ขันติกับการรักษาศีลข้อปาณาติบาตในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน	๖๐
๔.๓.๒ การขาดขันติเกี่ยวกับปาณาติบาต ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมไทยปัจจุบัน	๖๐
๔.๓.๓ ขันติในฐานะที่เป็นหลักธรรมในการส่งเสริมการรักษาศีลข้อปาณาติบาตในสังคมไทยปัจจุบัน	๖๑
๔.๔ สรุป	๖๑
บทที่ ๕ สรุปผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะ	๖๒
๕.๑ สรุปผลงานวิจัย	๖๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๖๓
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๖๓
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	๖๓
บรรณานุกรม	๖๔
ประวัติผู้วิจัย	๖๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖/๑๐ หมายถึง พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ ข้อ ๑๖ หน้า ๑๐

พระวินัยปิฎก

วิ.ม.	= พระวินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	= พระวินัยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	= พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	= พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา	= พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	= พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	= พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	= พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	= พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	= พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	= พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	= พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉกก.	= พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก.	= พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	= พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	= พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	= พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ติก.	= พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ติกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	= พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	= พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.พุทธ.	= พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง. = พระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี (ภาษาไทย)

คำย่อเกี่ยวกับอรรถกถาและปกรณ์

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๔ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ภาค/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้ ที.สี.อ. (ไทย) ๑/๑/๒๙๒ หมายถึง พระสูตรและอรรถกถาแปล ที่มณีกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ ๑ ภาค ๑ หน้า ๑๙๒

อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก

ช.อติ.อ. = ชุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี อติวุตตกอรรถกถา (ภาษาไทย)
 วิ.สุทฺธิ. = วิสุทฺธิมรรคปกรณ์ (ภาษาไทย)
 มงฺคล. = มังคลัตถทีปนี ภาค ๑ - ๒ (ภาษาไทย)